

Latviai – dainingoji tauta: stereotipo šaltinių retrospekcija

Valdis Muktupāvels, Rūta Muktupāvela

Tiriant Visuotinės latvių dainų šventės kontekstą, analizuojami praktiniu ir simboliniu požiūriu svarbūs dainynai, sudaryti Latvijos valstybingumui reikšmingais momentais. Šių rinkinių kilmės, repertuaro ir dainų kontekstų aspektai atspindi vieną būdingiausių latvių nacionalinio tapatumo konstrukcijų konceptų dainingoji tauta. Pirmasis dainynas, pavadinimu *Dziesmu rota* („Dainų vainikas“), atsirado ne iš karto. Pirmieji jo skyriai buvo išleisti 1872 metais ir turėjo didelės įtakos I Visuotinės latvių dainų šventės repertuarui.

2003 m. įtraukus Baltijos šalių Dainų šventės tradiciją į UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo sąrašą bei 2005 metais priėmus Latvijos „Dainų ir šokių šventės įstatymą“, tiek nacionaliniu, tiek ir globaliu mastu išryškėjo šios šimtametės tradicijos formalizavimo procesas. Tačiau šventės vyksmas – tai ne tik formalūs koncertai, paprastai neformalioji pusė ir nuotaikos skleidžiasi spontaniškais dainų šventės dalyvių pasidainavimais po baigiamojo koncerto. 2008 m. specialiai tam buvo išleistas dainų rinkinys pavadinimu *Latvieša dziesmu klade* („Latvio dainų sąsiuvinis“), laikytinas kertiniu XXI a. pasidainavimų kultūros akmeniu. Neformalių chorinio dainavimo formų aktualumą patvirtina ir 2013 metais išleistas XXV Dainų ir VII Šokių šventei skirtas rinkinys *Latvieša lielā dziesmu klade* („Didysis latvio dainų sąsiuvinis“).

Abu šie dainynai pateikia daugiasluoksnį repertuarą: atstovaujama tiek įvairiems kultūros laikotarpiams, tiek dainų žanrams, tiek ir autoriams. Galima sakyti, kad dainų ritualo pagalba jie išlieka aktualūs iki šiol ir tarpusavyje derina dainingosios tautos visumos dalyvių jausmus, emocijų reakcijų bei įvykių vertybinį suvokimą.

Pagrindiniai žodžiai: Visuotinė latvių dainų šventė, kontekstas, dainynai, dainuojanti tauta, stereotipai

Straipsnyje Visuotinės latvių dainų šventės kontekste analizuojami praktiniu ir simboliniu požiūriu svarbūs dainynai, sudaryti Latvijos valstybingumui reikšmingais momentais. Šių rinkinių kilmės, repertuaro ir dainų kontekstų aspektai atspindi vieną būdingiausių latvių nacionalinio tapatumo konstrukcijų konceptų *dainingoji tauta*.

Pirmasis dainynas, pavadinimu *Dziesmu rota* („Dainų vainikas“), atsirado ne iš karto. Jo pirmieji skyriai buvo išleisti 1872 metais ir turėjo didelės įtakos I Visuotinės latvių dainų šventės repertuarui. Trečiasis šio dainų rinkinio leidimas, pasirodęs 1914 metais, laikomas latvių ikinacionalinės dainavimo kultūros esencija, be to, jame atsispindi ir pats Dainų šventės kūrimosi procesas.

2003 metas įtraukus Baltijos šalių Dainų šventės tradiciją į UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo sąrašą bei 2005 metais priėmus Latvijos „Dainų ir šokių

šventės įstatymą“, tiek nacionaliniu, tiek ir globaliu mastu išryškėjo šios šimtametės¹ tradicijos formavimosi procesas. Tačiau šventės vyksmas – tai ne tik formalūs koncertai, paprastai neformalioji pusė ir nuotaikos reiškiasi spontaniškais dainų šventės dalyvių pasidainavimais po baigiamojo koncerto. 2008 metais specialiai tam buvo išleistas dainų rinkinys, pavadintas *Latvieša dziesmu klade* („Latvio dainų sąsiuvinis“), laikytinas kertiniu XXI a. pasidainavimų kultūros akmeniu. Neformalių chorinio dainavimo formų aktualumą patvirtina ir 2013 metais išleistas XXV Dainų ir VII Šokių šventei skirtas rinkinys *Latvieša lielā dziesmu klade* („Didysis latvio dainų sąsiuvinis“), kuris, su nedidelėmis išimtimis – papildytas teatro spektaklių ir populiariosios muzikos dainomis – kopijuoja 2008 metų dainyno turinį.

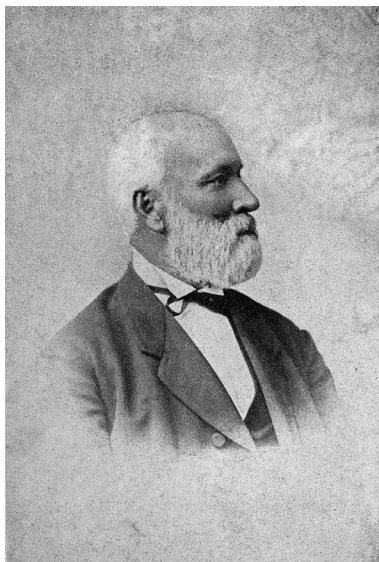
Prieš keletą metų britų ženkloraras specialistas Simonas Anholtas, kurį Latvijos institutas pakvietė ištirti, koks yra Latvijos įvaizdis pasaulyje ir kaip jį būtų galima patobulinti, pripažino, kad latviams būdingas įkyrus noras prisistatyti *dainingaja tauta*. Pridūręs, kad pats taip pat mėgsta dainuoti ir keliaudamas niekada nepraleidžia galimybės vakare aludėje kartu su vietiniais gyventojais užtraukti vieną kitą dainą, ekspertas pripažino, kad tiktai Latvijoje jam nepavyko sutikti nė vieno dainuojančio žmogaus².

Dainingosios tautos stereotipas kūrėsi palaipsniui, o jo pradine stadija, matyt, galima laikyti XIX a. septintojo dešimtmečio pradžią, kai Rusijos imperijos Baltijos gubernijose ėmė burtis dainavimo draugijos kaip nauja, reikšminga visuomeninio gyvenimo forma. Šių draugijų skaičius ypač išaugo septintojo dešimtmečio pabaigoje, – būtent su šiuo laikotarpiu susijusios ir pirmosios vietinės dainų šventės. Pirmoji 1864 metais per Sekmines pavadinimu „*Dziesmu diena*“ („Dainų diena“) įvyko Vidžemėje, Diklių dvare. Joje dalyvavo apie 120 choristų, iš viso šeši vyrų chorai, atvykę iš aplinkinių Vidžemės valsčių. Diklių dainų dieną surengė liuteronų kunigas Juris Neikenas kartu su Rūjienos parapijos mokytoju ir vargonininku Ernstu Schwechu. Kiek vėliau Dainų dienos įvyko ir kitose Vidžemės vietovėse – Rūjienoje, Straupėje, Valkoje, Cėsvainėje ir kt. Netrukus, 1873 m. Rygoje įvyko ir pirmoji visuotinė dainų šventė, kurios reikšmė latvių tautinės savimonės formavimosi ir netgi nacijos kūrimosi kontekste yra nepaprastai didelė. Ji, kartu su kalba ir liaudies dainomis, pagrįstai laikoma kone svarbiausia simboline nacionalinio tapatumo ašimi.

Latvių folkloristė Dacė Bula, rašydama apie *dainingosios tautos* stereotipo formavimąsi, didžiausią dėmesį skiria būtent liaudies dainoms: „latvius *dainingaja tauta* paverčia ne įgimtas muzikalumas ar nenumaldomas noras dainuoti, o glaudus interpretatyvusis ryšys, atsiradęs tarp nacijos ir folklorinės tradicijos“ (Bula 2000, p. 79). Šiuo atveju svarbus niuansas: liaudies dainų vaidmuo XIX a. antrojoje pusėje buvo labiau susijęs su simboline sfera, negu su realiu kultūriniu gyvenimu. Apmąstydamą

¹ Latvijoje pirmoji Dainų šventė įvyko Rygoje 1873 metais. Ją organizavo neseniai įsikūrusi Rygos latvių draugija.

² *Asmeninė komunikacija su Saimonu Anholtu, 2007, gruodis.*

Jānis Cimze

latvių liaudies „dainų tėvo“ Krišjānio Baruono leidinio *Latvju dainas* („Latvių dainos“) vietą visuomenės vertybių sistemoje, Dacė Bula cituoja žymaus latvių rašytojo, poeto ir publicisto Edvarto Virzos (1883–1940) mintį:

Baruono dainų rinkinių laukia visų didžiųjų ir amžinųjų knygų likimas: jas daugelis šlovina, bet mažai skaito. <...> Iš tiesų net ir nebūtina, kad visi stengtųsi dainas skaityti, pakanka, kad mes jas turime. Tai naciškai suteikia rimties ir savo orumo bei galios suvokimą, nes ji supranta, kad jos dvasia stovi ant saugaus pagrindo (Bula 2000, p. 63).

Iš tikrųjų romantizmo laikams būdingas liaudies dainų garbinimas ne visai atitiko tikrovę: jos buvo renkamos, tvarkomos, skelbiamos,

apie jas buvo rašoma, dėl jų džiūgaujama, ir vis dėlto mažai buvo žinoma apie tai, kaip jos dainuojamos būtent toje aplinkoje, iš kurios yra kilusios. Tačiau netrukus ėmė kurtis dainavimo

draugijos, kurios aktyviai populiarino liaudies dainas, o kartu ir jų kilmės erdvę.

Realios chorinio dainavimo praktikos dainingosios tautos įvaizdžiui suteikė konkrečią formą, turinį ir pritaikymą. Dainavimo draugijos savo kilme dažniausiai buvo susijusios su parapijų choralais, taigi ir su dvasiniu repertuaru. Jo sekuliarizavimosi procesą lydėjo pasaulietinio repertuaro poreikis, tad šalia choralų ir „dvasingųjų giesmių“ pasirodė klasikiniai, taip pat XVIII ir XIX a. populiarių Europos autorių kūriniai, iš pradžių vokiečių kalba, vėliau – vertimai į latvių kalbą. Septintajame dešimtmetyje vis labiau ėmė ryškėti poreikis kurti ir originalų latvišką repertuarą. Štai kaip šį procesą apibūdina latvių muzikologė Lija Krasinska:

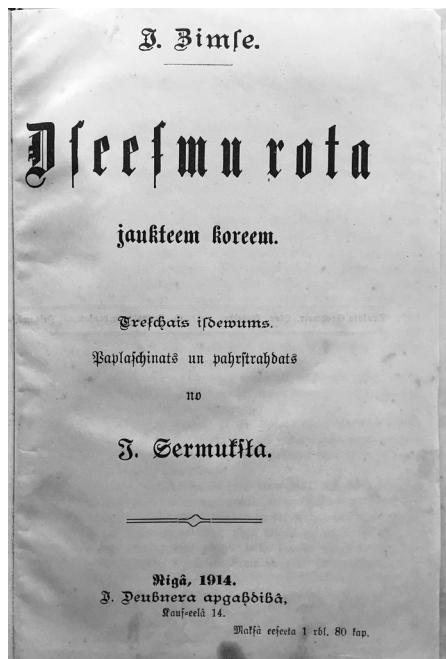
1869 metais Turaidoje vykusiame Vidžemės mokytojų susirinkime nutarta sudaryti ir išleisti vokiečių pasaulietinių dainų rinkinį su latviškais tekstais ir taip papildyti chorų repertuarą, tačiau visuomenės poreikiai buvo kiti, tad jau po metų dar kartą susirinkę Turaidoje mokytojai aptarė klausimą apie būtinybę rinkti ir harmonizuoti latvių liaudies dainas. Prasidėjo intensyvūs liaudies melodijų rinkimo darbai, kuriuos atliko patys mokytojai. Melodijas klasifikuoti ir harmonizuoti chorui keturiais balsais buvo patikėta pedagogui, latvių chorinės muzikos pradininkui Janiui Cimzei. Būtent jo dėka 1872 m. buvo paskelbtas pirmasis harmonizuotų liaudies dainų rinkinys – *Dziesmu rota*, kuris pagrįstai laikomas pirmuoju latvių profesionaliosios muzikos pavyzdžiu (Krasinska 1972, p. 158).

J. Cimzės *Dziesmu rota* tapo leidiniu, kuris suvaidino svarbų vaidmenį Dainų šventės formavimosi pradžioje. Pirmosios dvi šio dainyno dalys pasirodė likus metams iki I Visuotinės latvių dainų šventės ir turėjo didelę įtaką pasaulietinio kon-

certo repertuarui. Iš viso buvo paruoštos aštuonios dalys, dvi paskutiniosios išleistos jau po J. Cimzės mirties – 1884 metais, ruošiantis III Visuotinei dainų šventei. Likus dvejiems metams iki V Visuotinės dainų šventės, 1908 metais pasaulį išvydo antrasis, papildytas, dainų rinkinys *Dziesmu rota*, skirtas mišriam chorui, o paskutinytis trečiasis – dviejų tomų leidinys, redaguotas Janio Sermūkšlio, buvo išleistas 1914 metais, be abejo, jau ruošiantis ateinančiai Dainų šventei. Deja, netrukus prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas ir VI Visuotinė latvių dainų šventė įvyko tik 1926 metais. Žinoma, tada politinė situacija buvo visai kita – išsipildė svajonės bei viltys, kurios neišreikštos pirmųjų penkių Dainų švenčių metu dar tik virpėjo tarp dainų eilučių, – latviai sukūrė savo nepriklausomą Latvijos Respubliką. Taigi rinkinio *Dziesmu rota* trečiasis leidimas atstovauja ištisai epochai, – spontaniškai atsiradęs ir sustiprėjęs dainavimo draugijų judėjimas ieškojo savo kelio, ypač nesipriešindamas caro valdžiai, tačiau vis labiau toldamas ne tik nuo Bažnyčios, bet ir nuo vokiškosios kultūros apskritai.

1908 metais rengiant apibendrintą rinkinio *Dziesmu rota* leidinį, „bendradarbiai ir leidėjai“ nusprendė prie visų ankstesnių dainyno dalių, pavadinimais „*Lauka puķes*“ („Laukinės gėlės“) ir „*Dārza puķes*“ („Darželio gėlės“), pridėti ir bažnytines giesmes, „kad „Dainų vainikas“ taptų vadovu tiek dainininkams, tiek ir dainų mėgėjams“ (Neilands 1914 (1908), p. IX). Tokiu būdu ir šiame, ir 1914 metų leidime atsirado trys dalys, kuriose atitinkamai sudėtos „Dvasingosios giesmės“ – bažnytinės melodijos, „Pasaulietinės dainos: Laukinės gėlės“ – latvių liaudies dainos ir „Pasaulietinės dainos: Darželio gėlės“ – profesionalių kompozitorių kūryba bei kitų tautų dainos.

„Dvasingųjų giesmių“ skyriuje buvo pateikti 56 kūriniai. Jį pradeda du Johanno Sebastiano Bacho ir Janio Sermūkšlio harmonizuotos giesmės „*Ein feste Burg ist unser Gott*“ („Mūsų Dievas yra tvirta pilis“) variantai, XVI a. ir vėlesnių amžių choralus daugiausiai harmonizavo pats Janis Sermūkšlis, tačiau gana dažnai minimi ir Ludwigo van Beethoveno, Felixo Mendelssohno, Wolfgango Amadeuso Mozarto, Franzo Peterio Schuberto, Luigio Cherubini vardai, minimi ir kiti mažiau žinomi kompozitoriai. Kaip vertingiausia dainyno *Dziesmu rota* dalis paprastai minimas skyrius „*Lauka*

Jānis Cimze. *Dziesmu rota*.
Rīga, 1914

puķes“, sudarytas iš daugiau kaip 100 latvių liaudies dainų, dažniausiai harmonizuotų paties Janio Cimzės ar Janio Sermūkšlio. Kaip pripažįsta Lija Krasinska: „*Lauka puķes*“ savo latvių liaudies dainų keturbalsėmis aranžuotėmis padėjo pagrindus latvių nacionaliniam repertuarui ir suteikė galimybę žymiai pakeisti chorinio judėjimo turinį, kas ypač ryškiai pasireiškė organizuojant visuotines dainų šventes (Krasinska 1972, p. 159).

Kartu su istorinio dainyno *Dziesmu rota* choriniu repertuaru mus pasiekė nemažai liaudies dainų harmonizuočių, tačiau nederėtų pamiršti ir kitos, muzikologų tyrinėjimuose mažiau liečiamos temos: dainų šventė skatino vadinamojo antraeilio folkloro – nuo tradicinės kultūros apyvartos iškritusių liaudies dainų – aktualizavimo moderniosios kultūros kontekste, ypač tokiais neformalaus pobūdžio veiklos formomis, kaip buitinis dainavimas. Tiek anksčiau, tiek ir XXI a. pradžioje latvių dainuojamųjų dainų repertuare yra ne mažiau kaip dvidešimt tokių dainų. Dauguma jų savo seniausiais užrašymais susijusios su chorų kultūra, visų pirma su *Dziesmu rota*. Ir iš tiesų tokios „tikrosios“ ir „iš liaudies aruodų“ kilusios dainos kaip „Trīs sidraba upītes“, „Maza biju, neredzēju“, „Div dūjiņas gaisā skrēja“, „Teci, teci, kumeliņi“, „Krauklīts sēž ozolā“, „Saulīt vēlu vakarā“, „Rīga dimd“, „Nu ar Dievu, Vidzemīte“, „Meitiņ sēda aiz ūdeņa“, „Līgo, laiva, uz ūdeņa“, „Ozolīti, zemzarīti“ („Trīs sidabro upytēs“, „Maža buvau neregėjau“, „Du balandžiai skrido“, „Bēki, bēki žirgeli“, „Varnas tupi ažuole“, „Saulytē vēlai vakarē“, „Ryga gaudžia“, „Sudie, Vidžemēle“, „Mergelē sēdējo užu vandenēliu“, „Linguoja valtis ant vandenēliu“, „Ažuolēli žemašakēli“) bei daugelis kitų buvo patalpintos dainyno skyriuje, pavadintame „*Lauka puķes*“, – dėl to jas ir dainavo ištisos choristų kartos. Įdomu, kad būtent čia randamos ir trys iš keturių šiuo metu labiausiai paplitusių visoje Latvijoje Joninių dainų,

Trečiasis skyrius, pavadintas „*Dārza puķes*“, – prasideda Aleksėjaus Lvovo sukurtu Rusijos imperijos himnu „Dieve, saugok carą!“, iš karto po jo eina Karlio Baumano Latvijos himnas „*Dievs, svētī Latviju!*“³. Didžiausią šio skyriaus dalį sudaro įvairių, paprastai vokiečių kompozitorių darbai. Nemažas kiekis kūrinių yra sukurtas Felixo Mendelssohno, keletas dainų – Carlo Marijos von Weberio, Georgo Friedricho Händelio („*Ļaujāt man sērot*“), Roberto Schumanno, Wolfgango Amadeuso Mozarto („*Jau gaisma aust*“), Ludwigo van Beethoveno („*Svēta nakts, ak atnes tu*“), Franzo Schuberto, Mihailo Glinkos („*Stalta pils ziemeļos*“), Richardo Wagnerio („*Lai vada jūs pats žēlīgs Dievs*“) ir Johanneso Brahmsa („*Bērniņ, saldi nu dus*“).

Nemaža dalis dainų perimta iš vokiečių chorų draugijų repertuaro, todėl šiame skyriuje patalpinti tokių XIX a. vokiečių kompozitorių, kaip Franzo Abto, Friedricho Silcherio, Conradino Kreutzerio, Justuso Wilhelmo Lyros, Heinricho Essero ir Ferdinando Möhringo kūriniai. Populiariausias iš jų Franzas Abtas – dirigentas, vienas produktyviausių bei populiariausių XIX a. vokalinės muzikos kompozitorių. Iš viso

³ 1914 metų Latvijos himno žodžiai: „*Dievs, svētī Latviju, mūs' dārgo tēviju, svētī jel Baltiju, ak svētī jel to! Kur Latvju meitas zied, kur Latvju dēli dzied, dod mums tur laimē diet, mums Baltijā*“.

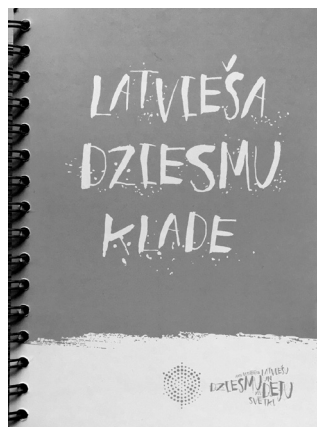
jis yra sukūręs per 3000 (!) kūrinų, daugiausiai vyrų chorinės dainos, kurios buvo ypač mėgiamos Vokietijoje, Šveicarijoje bei kitose Europos šalyse, taigi, matyt, ir Baltijos kraštuose.

Be jau minėtųjų, skyriuje „*Dārza puķes*“ iđėtos ir siciliečių, šveicarų, lietuvių, estų, švedų, airių, rusų, ukrainiečių ir suomių liaudies dainų harmonizuotės. Dėl to Janis Cimzė buvo gana smarkiai kritikuojamas – tiek dėl atrinktų konkrečių dainų, tiek ir dėl poreikio jas įtraukti į dainyną apskritai. Iš tiesų, apžvelgiant, pavyzdžiui, lietuvių dainas, galima daryti išvadą, kad jų melodinė struktūra, forma ir harmonija beveik visai neatitinka lietuvių liaudies dainų įvaizdžio, kuris formavosi brolių Juškų, Jadvygos Čiurlionytės ar kitų akademinų Lietuvoje publikuotų dainynų pagrindu. Matyt, Janis Cimzė naudojosi kitais šaltiniais, pavyzdžiui, Prūsijoje paskelbtais lietuvininkų dainų rinkiniais – Liudviko Rėzos, Kristiano Barčo ir Viliaus Kalvaičio dainynais. Nepaisant neįprasto skambėjimo, šios kitų tautų dainos taip pat buvo noriai dainuojamos, o kai kurios, kaip pavyzdžiui, airių „*An bhfuil a fhios agat go fóill?*“ („Ar žinote dar?“) dainuojamos iki šiol, tik kitais žodžiais: „*Puķītes rozītes dārziņā zied*“ (Gėlėlės, roželės darželyje žydi).

1908 metų pakartotinio *Dziesmu rota* leidimo autorių mintimi baigsime šio dainyno apibūdinimą:

Atnaujintas ir papildytas „Dainų vainikas“ po kiek laiko vėl pradeda savo kelionę po latvių kaimus ir kiemus, kad savo trimis skyriais suteiktų chorams įvairiapusės medžiagos. Jis mums primena su padėka prisiminti Janį Cimzė, *Dziesmu rota* pirmąjį sudarytoją, nes jis suvijo mūsų protėvių dvasinį paveldą, gražiausias latvių liaudies dainas į puošnų vainiką, prie laukinių gėlių švelnumo pridėdamas darželio gėlių ryškumą. Dainų garsai lydėjo mūsų protėvius nuo lopšio iki kapo, gimtinėje ar svečioje šalyje, sunkiais laikais ar džiugiomis švenčių akimirkomis. Te iš naujo atgyja dainų dvasia, kuri pasitaruoju metu kaip ir pavargusi buvo. Iš naujo teskamba Latvijos kaimuose ir gyvenvietėse: „*Ar uzviju es dziedāju, ar uzviju gavilēju*“ („Tai šauniai dainuoju, tai šauniai džiūgauju“). „*Latvju tauta dziedātāju tauta*“ („Latvių tauta – dainingoji tauta“) – šią gražią garbę palaikyti tepadeda *Dziesmu rota* (Neilands 1914 (1908), p. X).

2008 metais išleistas dainynas *Latvieša dziesmu klade* – turinio atžvilgiu panašus į kitus dainų rinkinius, vis dėlto tai, kas jį išskiria iš kitų, vertintina kaip nauja iniciatyva daugiau kaip šimtmetį skaičiuojančios Dainų šventės istorijos kontekste – organizuoti šventės dalyvių ir žiūrovų pasidainavimus po „oficialiosios šventės pabaigos“⁴. Kad šią naują iniciatyvą būtų lengviau suvokti, siūlome šiek tiek įsijausti į įvairių laikotarpių Dainų

Latvieša dziesmu klade.
Rīga, 2008

⁴ Vizbulytė Bėrzinia mano, kad liaudies dainos buvo dainuojamos „ne paties koncerto metu, bet neformaliame šventės uždaryme“ jau 1871 metais, vykstant Trikatos dainų šventei (1983, p. 36).

šventes, be to, pažvelgti iš asmeninės pusės, kitaip sakant, kviečiame įsijausti į dainingosios tautos mažiausiąjį vienetą – patį dainininką ar jo klausytoją.

Pirmosios penkios visuotinės latvių dainų šventės, atsiradusios gana spon-taniškai, patraukė ir dainininkus, ir klausytojus savo išskirtiniu bendrumo jausmu, dainavimu latvių kalba, liaudies dainomis. Dainų šventės eiga, nors jau pradžioje išryškėjus pagrindiniams elementams, buvo gana laisva, paslanki, labiau priminė tautiečių ir bendraminčių draugiją, kuri veikia taip, kaip liepia širdis ir kviečia vis stiprėjanti vienybės dvasia.

Nepriklausomos Latvijos laikotarpiu Dainų šventė tapo subrendusios naciona-linės muzikos kultūros reiškiniu. Programą sudarė tik latvių kompozitorių kūriniai, į ją įtrauktas nemažas skaičius originalių darbų. Apskritai dainų sudėtingumo lygis augo, tačiau šventės rengėjai mąstė ir apie tai, kaip išlaikyti glaudų ryšį tarp cho-rų dalyvių ir žiūrovų, panašiai kaip tai buvo dainų šventės tradicijos formavimosi pradžioje. Dėl to, pavyzdžiui, VII Visuotinės dainų šventės repertuaras muzikiniu at-žvilgiu buvo paprastesnis. Turinio prasme išliko didelė įvairovė, dainoms būdinga laisva tematika, išskyrus 1938 metus, kai Dainų šventės rengėjams vyriausybė iškėlė uždavinį sukurti „galingą, patriotinę“ programą, „įtraukti didžiąjai liaudies vienybės šventei tinkamas dainas“ (Bērzkals 1965).

Po Antrojo pasaulinio karo, sovietinės okupacijos aplinkybėmis dainų šventės pobūdis iš esmės pasikeitė, ji tapo tam tikra prasme dvipusiu kultūriniu reiškiniu. Štai kaip knygoje *Latviešu koru fenomens* („Latvių chorų fenomenas“) rašo latvių mu-zikologas Arnoldas Kluotinis:

Ideologinė valdžia, ją [Dainų šventę – V. M., R. M.] leisdama, tikėjosi manipuluoti ypač pla-čios visuomenės savimone ir tuo pačiu demonstruoti menamą kultūrinę gerovę bei kon-formizmą. Tačiau kai kurie išvalgūs dirigentai ir choristai palaikė dainavimo tradicijas ir didžiąsias šventes dėl to, kad tai buvo vos ne vienintelis legalus būdas taip plačiai kartu išgyventi ir manifestuoti nacionalines bei bendražmogiškąsias vertybes. Duoklę svetimai ideologijai ir beskonybei teko atiduoti be išlygų, į repertuarą buvo nuolat įtraukiamos sovietinės propagandos dainos. Tačiau žmonės nemėgstantus žodžius dainuodavo daž-niausiai tik dėl to, kad neprarastų pačios galimybės dainuoti, būti kartu ir savo laikysena išreikšti tautos tapatumą bei patriotinius jausmus, nes liaudies dainos ir dalis tradicinio nacionalinio repertuaro vis dėlto nebuvo uždrausti (Klotiņš 1998, p. 34).

Dainų švenčių koncertuose ir choristai, ir žiūrovai vis laukdavo baigiamosios dalies, nes pabaigoje dainuojamos dainos paprastai būdavo artimos, pažįstamos, latviškos. Nesunku įsivaizduoti, kad šias koncerto paskutiniojo ketvirtadaliao emoci-jas norėjosi pratęsti. Ir dainininkai tęsė, po baigiamojo koncerto dainuodami pake-liui į namus – dainuodavo žingsniuodami latvių dainų švenčių estrados Mežaparke parko takais, važiuodami pilnuose dalyvių ir žiūrovų tramvajuose, vykstančiuose į miesto centrą, bei autobusuose, vežančiuose į arčiau ar toliau nuo Rygos esančius namus. Dainuojama buvo visa, kas palaikė bendrumo ir latviškojo tapatumo jaus-

mą – liaudies dainos, teatro spektaklių arijos, Raimondo Paulo kūriniai ir kitos populiarios radijo ar televizijos programose skambančios dainos. Aštuntajame dešimtmetyje ir devintajame dešimtmetyje sovietinio teroro baimė buvo prislopusi, tad kartais skambėdavo ir viena kita daina iš okupacijos režimo nepageidaujamų ar net uždraustų dainų kategorijos. Tai buvo nepriklausomybės laikų visuomeninių organizacijų dainos, latvių legiono⁵ karių, emigracijos latvių dainos bei sovietų režimui nepalankių autorių kūriniai.

Skirtingai nuo Dainų šventės koncertų, šiuose pasidainavimuose nebūdavo nei dirigentų, nei skirstymo į dainininkus ir klausytojus. Dainuodavo išties visi, galbūt netgi nuolat visur esantys KGB agentai, norėdami nukreipti įtarimus apie savo juodąsias pareigas. Dainavimo būdas būdavo paprastesnis, vientisas – neretai dingdavo ir muzikiniai niuansai, ir daugiau kaip šimtmetį tobulintas chorinis daugiabalsiškumas, dainos vis dažniau skambėdavo vienu balsu ir be ypatingų chorinių subtilybių – intonavimo, dinamikos ir pan.

Realiai nebūdami oficialiosios Dainų šventės programos sudėtyje, šie tautos pasidainavimai, žvelgiant iš dalyvių pusės, buvo neatsiejama šventės dalis, negana to – pati tikriausioji, nes dalyviai pagaliau galėjo būti savimi ir dainuoti tai, ką norėjo. Emocijos buvo itin intensyvios ir neretai savo ryškumu jos net nustelbdavo oficialią renginio nuotaiką. Šie pasidainavimai atliko ir tam tikrą protesto funkciją: tai buvo, nors ir pusiau slaptas, bet protestas prieš oficialųjį repertuarą, prieš sustingusią renginio atmosferą ir, tam tikra prasme, prieš pernelyg sudėtingus repertuaro kūrinius.

Situacija iš esmės pasikeitė 1990 metais, atgavus nepriklausomybę, XX Visuotinės latvių dainų šventės metu. Nors vyko dar sovietų okupacijos aplinkybėmis, šventė jau buvo laisva nuo ideologinio diktato ir atitiko tiek rengėjų, tiek ir dalyvių lūkesčius. Atkurtas valstybingumas reiškė, kad Dainų šventė taip pat susigrąžino savo buvusį statusą ir tapo viena svarbiausių nacionalinės valstybės kultūrinio proceso dalių.

Praėjus keturiolikai metų nuo valstybingumo atkūrimo, pagaliau buvo priimtas išskirtinis Dainų ir šokių šventės įstatymas (2005 m.), kurio tikslas yra „saugoti, plėsti ir perduoti ateinančioms kartoms dainų ir šokių šventės tradiciją“. Šį įstatymą priimti skatino ir tai, kad visų trijų Baltijos šalių – Latvijos, Lietuvos ir Estijos – Dainų ir šokių šventės tradicija 2003 metais buvo įtraukta į Žmonijos žodinio ir nematerialaus kultūros paveldo šedevrų sąrašą ir taip įgijo tarptautinį pripažinimą. Baltijos šalims teko prisiimti tarptautinę atsakomybę už Dainų ir šokių šventės tradicijos išlikimą kiek įmanoma labiau nekintančia forma.

Vienas iš atkurtos nepriklausomybės laikotarpio Dainų švenčių ypatumų, kuris laikui bėgant vis labiau ryškėjo, buvo repertuaro ir atskirų koncertų tematiniai sumanymai. Pavyzdžiui, XXIII Visuotinės dainų šventės vyrų ir moterų chorų koncerto tema buvo „Legenda apie latvi“, dėl to į koncerto programą nebuvo įtraukti atskiri

⁵ Vokiečių okupacijos metais (1943 m.) fronto kovoms mobilizuoti Latvijos gyventojai.

daugiau ar mažiau pageidaujami kūriniai. Tai buvo vientisas, stambaus formato, tačiau iš daugelio mažos formos (dainų) muzikinių darbų sudarytas kūrinys. Ir atlikėjai, ir klausytojai, matyt, kiekvieną iš šių dainų suvokė ne kaip atskirus kūrinius, bet kaip šios plačios temos sudėtinę dalį, dėl to viso koncerto metu buvo jaučiamas tam tikras idėjinis krūvis bei meninis formalizmas.

Nenuostabu, kad šioje situacijoje grynai psichologiškai norėjosi neformalaus, jokiomis temomis nesusijusio dainavimo, nors ir po baigiamojo koncerto. Taip šie spontaniški pasidainavimai po koncerto tęsėsi vos ne pusiau slaptai, tarsi sovietinio totalitarizmo metais. Kai šiems pasidainavimams ėmė vadovauti dirigentai, jie neteko pagrindžio renginio statuso ir tapo pripažintu, Dainų šventei priklausančiu fragmentu. Šio proceso rezultatas buvo toks, kad naujosios tradicijos spontaniškumas ėmė nykti, ėmė rasti naujos kokybės.

Šiame kontekste įdomu panagrinėti kitą dainyną – *Latvieša dziesmu klade* („Latvio dainų sąsiuvinis“), kuris tarp daugelio 2008 metų Dainų šventės publikacijų buvo parengtas būtent pasidainavimams.

Rinkinio sudarytojas – dirigentas ir kompozitorius Juris Vaivodas, puikus tautos nuotaikų ir muzikinės sielos pažinėjas. Dainyno įvadui buvo pasirinktas latvių poetės Maros Zalytės eilėraštis:

*Saule karstiem pirkstiem
piesit pa taustiņam
pļavas zaļajā klaviatūrā
tajās vietās gundegas
iedegas
un tie
kas prot lasīt notis
var izdziedāt dziesmu*

Saulė karštais pirštais
liečia pievos žaliosios klaviatūros klavišus
tose vietose suliepsnoja vėdrynai
ir visi,
kas moka skaityti natas,
gali dainuoti dainą

To paties įžanginio puslapio apačioje suformuluota ir dainyno paskirtis: „200 pramoginių liaudies, estrados, kino ir teatro dainų bei zingių“⁶ (*Latvieša dziesmu klade* 2008, p. 3).

Žinoma, šis „pramoginis dainavimas“ traktuotinas plačiau nei pasidainavimai po Dainų šventės baigiamojo koncerto, tačiau būtent šiame didžiausios nacionalinės reikšmės renginyje pasidainavimai įgyja ypatingos reikšmės ir suteikia naujų niuan-

⁶ Latvių dainuojamosios tautosakos žanras, primenantis lietuvių liaudies romansus ir balades.

sų bendram *dainingosios tautos* įvaizdžiui: tautai ne tas pats, kaip dainuoti. *Dainingoji tauta* pageidauja dainuoti ne tik gražiai, tobulai, turiningai, menine prasme visaverčiai, bet ir spontaniškai, laisvai, „žmoniškai“, paprastai. Vis dėlto, atrodo, kad *dainin-gajai tautai* būtina dainuoti, vos ne vis vien ką, svarbiausia – dainuoti.

Latvieša dziesmu klade ne tik atskleidžia pošventinių pasidainavimų aktualumą, šis leidinys parodo tautos praktikuojamą pramoginio dainavimo tradiciją apskritai. Dainyne yra keturi žanriniai skyriai: liaudies dainos (35 dainos), zingės (47), estradi-nės dainos (64), kino ir teatro dainos (54).

Liaudies dainų skyrius nėra, kaip galima būtų tikėtis, beasmenis ir nesusijęs su konkrečiu laikotarpiu vien tik todėl, kad „tautosaka yra paveldėta iš senųjų laikų“ ir „liaudies dainas dainuoja visa tauta“. Iš tradicinės apyvartos išėjusios dainos nuo dai-nyno *Dziesmu rota* išleidimo laikų neprarado savo aktualumo. Be to, visuomenė tam tikru istoriniu laikotarpiu turėjo savitą būdingą įsivaizdavimą apie liaudies dainas ir savus pasirinkimo prioritetus. Iš rinkinio *Dziesmu rota* paimta daina „*Div' dūjiņas gaisā skrēja*“ („Du balandžiai skrido“), tautinės savimones kūrimosi laikotarpį mena tokios dainos kaip „*Jūriņ' prasa smalku tīklu*“ („Jūra prašo plono tinklo“), „*Līgodama upe nesa*“ („Linguodama upė neša“), „*Pūt, vējiņ*“ („Vėjeli, pūsk“), „*Tumša nakte, zaļa zāle*“ („Tamsi naktis, žalios pievos“). XX a. devintojo dešimtmečio folklorinis judėjimas iš užmaršties prikėlė karines ir mitologines dainas bei atskiriems Latvijos regio-nams būdingas dainas – „*Es karā aiziedams*“ („I karą eidamas“), „*Es nenācu šai vietā*“ („Atėjau į šią vietą“), „*Maza, maza ābelīte*“ („Maža, maža obelėlė“), „*Sarkandaila roze auga*“ („Raudona rožė augo“), „*Vēja māte*“ („Vėjo motė“). Atskiros dainos susijusios su folko ar roko atlikėjų vardais: „*Gula meitīna*“ („Miega mergelė“) – Austra Pumpurė, „*Ai jel, manu vieglu prātu*“ („Ak, aš lengvabūdis“) – ansamblis „Jauns Mēnesis“ ir Ainaras Mielavas, „*Nu sala, nu sala*“ („Tai šalo, tai šalo“) – Ancė Krauzė.

Apibūdinant *Latvieša dziesmu klade* antrąjį skyrių, negalima nepaminėti situa-cijos po Antrojo pasaulinio karo, kai besirūpindami dėl to, kad praeities „muzikiniai teršalai“ netrukdytų sovietinės tautos kultūros progresui, ideologiniai prižiūrėtojai į nepageidaujamų kūrinių sąrašų kategoriją įtraukė ne tik atskiras dainas, bet ir iš-tisus muzikinės kultūros klodus. Nepageidaujamos buvo ir „feodalinių laikų atgyve-nos“ – zingės, ir tarpukario laikotarpio populiarioji muzika bei buitinės dainos, kurios neatitiko „progresyvaus“ (suprask „į klasių kovą šaukiančio“ ar „marksistinę doktriną atitinkančio“) meno kriterijų, net nekalbant apie latvių legionierių dainas. Taip susi-darė situacija, kai žmonės viešai dainuodavo viena, bet namie ir tarp draugų – visai ką kita.

Ši situacija tapo dar įdomesnė, kai Latviją pasiekė muzikiniai įrašai, kurie iš už-jūrio buvo siunčiami latvių emigrantų, plokštelių, magnetofono juostų bei kasečių pa-vidalu. Latvių emigrantų dainų autoriaus ir atlikėjo Ilmaro Dzenio, ansamblių „*Trīs no Pārdaugavas*“ („Trejetas iš Pardaugavos“), „*Čikāgas piecīši*“ („Čikagos penketukas“) įrašai buvo kopijuojami, dalijami tarp giminaičių, draugų ir pažįstamų, kol galų gale

visi atmintinai mokėjo jų repertuarą. Mokėjo – per mažai pasakyta, – šis repertuaras turėjo didžiulį emocinį, pakylėjantį poveikį. Emigracijos dainoms patrauklumo suteikė ir tai, kad daugelis šių dainų priminė „senus gerus laikus“, be to, jos buvo uždraustas „vaisius“. Kai krito geležinė uždanga, Ilmaras Dzenis arba „Čikāgas piecīši“ galėjo nevaržomai koncertuoti Latvijoje. Tai buvo nepaprasti koncertai, kartu su atlikėjais dainuodavo dešimtys tūkstančių žmonių. Taigi šis repertuaras taip pat pateko į antrąjį rinkinio „*Latvieša dziesmu klade*“ skyrių ir buvo pavadintas „zingėmis“. Primintina, kad latviams žodis „zingė“ yra susijęs su įvairiomis reikšmėmis, kurios istorijos bėgyje keitėsi. Leidinyje *Latvieša dziesmu klade* neverta ieškoti istorinių zingių, sukurtų Senojo Stenderio⁷ ar jo pasekėjų. Čia nerasime ir ilgų, siužetinių liaudies dainų⁸, kurias Kuršo gyventojai tradiciškai taip pat vadina zingėmis. Užtai šiame rinkinyje gausu taip vadinamos folklorizuotos latvių poetų dainuojamosios poezijos: XIX a. pab. ir XX a. pirmosios pusės Rūdolfo Blaumanio „*Vēl tu rozēs plūc*“ („Dar tu rožes skinsi“), Matiso Kaudzytės „*Brūklenājs*“ („Bruknynas“), Eduardo Veidenbaumo „*Es zīnu, visi mani nievā*“ („Žinau, visi mane niekina“), Fričio Bardos „*Dzīvīte, dzīvīte*“ („Gyvenimėlis gyvenimėlis“), Tirzmalietės „*Es dziedāšu par tevi, tēvu zeme*“ („Aš dainuosiu apie tave, tėvų žeme“), Edvardo Treimano-Zvargulio „*Uz kalna stāv vientulis ozols*“ („Ant kalno stovi vienišas ažuolas“), Aleksandro Čako „*Liepas satumst*“ („Liepos temsta“) ir „*Miglā asaro logs*“ („Migloje ašaroja langas“) muzikinės versijos. Į dainyną įtrauktos ir ketvirtjo dešimtmečio numylėtinio, atlikėjo Alfredo Vinterio dainos.

Tarp zingių puikiai įsikomponuoja keletas vokiečių dainų – tai jau anksčiau minėto Franzo Abto sukurta ir Andrievo Niedrės išversta „*Dažu skaistu ziedu*“⁹ („Kokį gražų žiedą“), Wilhelmo Justuso Lyros sukurta ir Rieteklio išversta „*Še, kur līgo priežu mežī*“ („Čia, kur siūbuoja pušynai“), Oskaro Stroko daina Heinricho Heinės žodžiais, Valdžio Zylės vertimas „*Divas sirdis*“ („Dvi širdys“). Rinkinyje rasime ir „*Pie Dzintara jūras*“ („Prie gintaro jūros“), kurią 1937 metais pavadinimu „*Am Golf von Biskaya*“ sukūrė Jakobas Pfeilas – ši daina netrukus tapo viena mėgstamiausių vermachto kareivių dainų. Į dainyną įtrauktos ir, atrodo, pagal suomių originalą sukurta „*Es redzēju jūriņā*“ („Aš mačiau jūrelėje“) bei rusiškoji – „*Ugunskurs*“ („Laužas“).

Tarp dainyno antrosios dalies zingių pateko ir keletas XX a. antrosios pusės autorių darbų: Imanto Lasmanio „*Lakstīgalu naktī*“ („Lakštingalų naktį“), Pėterio Jurcinio „*Vālodzīte*“ („Volungėlė“). Gana keista matyti amerikiečių *country* dainą, sulatvintą Ilmaro Dzenio – „*Mana mazā Lulu*“ („Mano mažoji Lulu“) ar armėnų kilmės prancūzų

⁷ Gothardas Friedrichas Stenderis (1714–1796), Apšvietos laikų latvių pasaulietinės literatūros pradininkas, teologas, išradėjas.

⁸ Latvių liaudies dainomis paprastai vadinami gana abstraktaus turinio ketureiliai, kuriuos dainuodami, latviai pasirenka pagal dainavimo situaciją ir tiesiog prijungia vieną posmelį prie kito, taip formuodami dainą. Siužetinės dainos nėra itin paplitusios, jos yra kitokio pobūdžio, konkretaus turinio ir panašios į lietuviams įprastas liaudies dainas.

⁹ Mara Vyksna šią melodiją sieja su Franzo Abto *Schöne Silberblüte* (1987, p. 59), o Maksis Goldinas (1972, p. 155–156) šios dainos šaltiniu laiko Heinricho Heine's ir Friedricho Schillerio *Loreley*; iš dalies taip ir yra, pirmoji frazė tikrai panaši.

dainininko Danyelio Gérard'o septintojo dešimtmečio pabaigos hitą, kuris aštuntojo dešimtmečio pradžioje pasaulį apskriejo kaip „*Butterfly*“.

Sovietinėje Latvijoje legali populiariosios muzikos forma buvo vadinamoji „estradinė muzika“. Ji, aišku, privalėjo atitikti „progresyvumo“ kriterijus, tad iki okupacijos laikų sukurtam muzikiniam paveldui tiesiog neatsirado vietos. Vis dėlto ir tais laikais, balansuojant tarp leistinumų ir neleistinumų ribos, pasirodė gana nemažai galimybių „įsisprauti“ ir naujiems kūriniais. Taip atsirado ištisa estradinių dainų kompozitorių plejada – nuo Latvijos estrados pionierės, pianistės Elgos Igenbergos iki puikiai Lietuvos klausytojams žinomo Raimondo Paulo. Estradinės dainos savo žmogiškuoju intymumu, emocionalumu, tačiau ir betarpiška aistra buvo labai laukiamos ir reikalingos. Jos ne vienai pokario kartai suteikė galimybę atitolti nuo komunistinės kasdienybės, nuo klasinės ideologijos diktatūros ir nors akimirkai pasijusti tiesiog žmogumi. Estrada leido susitapatinti su populiariosios muzikos kryptimis, paplitusiomis už Latvijos ribų, taigi ir laisvajame pasaulyje, ir taip sušvelninti geležinės uždangos sukurtą izoliuotumo pojūtį. Apie estradinių dainų reikšmę netiesiogiai liudija ir tai, kad rinkinyje *Latvieša dziesmu klade* šis skyrius yra pats didžiausias. Liūto dalis – net 19 dainų, žinoma, tenka XX a. antrosios pusės latvių „dainų tėvui“¹⁰ Raimondui Paului. Kompozitoriui Zigmarui Liepiniui atstovauja septynios dainos, Imantui Kalniniui bei Uldžiui Stabulniekui – kiekvieną po tris ir kt.

Dainų skaičiumi nuo estradinių dainų beveik neatsilieka ir ketvirtasis dainyno skyrius – „Kino ir teatro dainos“. Jau nuo latvių teatro įkūrėjo, dramaturgo ir aktorius Adolfo Alunano (1848–1912) laikų teatras ir kupletai, arba plačiau – teatro muzika – latvių gyvenime vaidina tokį svarbų vaidmenį, kad ją visiškai teisėtai galima įtraukti į liaudies muzikos kategoriją. Teatro dainos dainuojamos įvairiuose pobūviuose ir renginiuose, o žmonės kartu su šiomis dainomis dar ir dar kartą išryškina ir patvirtina savo mylimų personažų, idėjų svarbą, palaiko bendrumo pojūtį. Vienas didžiausių lyderių ir čia buvo Raimondas Paulas su aštuoniomis dainomis iš spektaklių bei šešiomis – iš kino filmų. Toliau sekė Imantas Kalninis, Martinis Braunas, Zigmaras Liepinis, Ivaras Vygneris, Janis Lūsenas, Uldis Marchilevičius ir Valtas Pūcē.

Taigi dainynas *Latvieša dziesmu klade* pateikia daugiasluoksnį repertuarą: atstovaujama tiek įvairiems kultūros laikotarpiams, tiek dainų žanrams, tiek ir autoriams. Galima sakyti, kad „sąsiuvinis“ yra savita muzikinės kultūros aprėptis, kuriai įtakos turėjo viso šimtmečio muzikiniai ar su muzika susiję įvykiai. Dainų ritualo pagalba šie įvykiai išlieka aktualūs iki šiol ir suderina *dainingosios tautos* visumos dalyvių jausmus, emocijų reakcijų bei įvykių vertybinę suvokimą.

Nors nuo dainyno *Dziesmu rota* išleidimo dienos latvių dainavimo tradicijos patyrė ir pakilimo, ir atoslūgio akimirkų, keitėsi viena ar kita kryptimi, joms vėrėsi nauji

¹⁰ Paprastai „dainų tėvu“ latviai vadina žymųjį liaudies dainų rinkėją ir leidėją, publicistą, jaunalatvių ideologinio judėjimo atstovą Krišjanį Baruoną (1835–1923), tačiau pastaruoju metu šis epitetas neretai priskiriamas ir Raimondui Paului.

horizontai, o senieji apstraukė migla, dainyno reikšmė, be abejo, išlieka konstituo­ jant dainingąją tautą nuo Janio Cimzės laikų iki šiol. Tai puikiai apibūdina amerikiečių muzikologo Kevin K. Karneso mintis:

Liaudies dainų tekstuose ir melodijose, publikuotose Janio Cimzės *Lauka puķes*, kompo­ zitoriaus amžininkai atpažino save kaip visuomenės narius, kuriuos tarpusavyje jungia bendra istorija, bendra kalba ir istoriškai nustatytų papročių visuma – kaip dainingąją tau­ tą, kurios įvaizdis iki šiol egzistuoja latvių tautos kovoje dėl apsisprendimo laisvės (Karnes 2007, p. 30).

Matyt, pagrindinis *Latvieša dziesmu klades* sąlyčio su *Dziesmu rota* taškas yra tai, kad abi užduotys yra įvykdytos ir tęsiamos pačiu dainavimo aktu, kuris visais permai­ nų laikais buvo nekintantis ir nuolat esantis elementas. Būtent dainavimą kartu Dacė Bula vadina ilgalaikiu, tradiciniu reiškiniu:

Simbolinė grupės bendrosios sąmonės išraiška – kolektyvinis dainavimas, dainavimas kar­ tu latvių kultūroje turi būti laikomas ilgalaikė tradicija jau nuo XIX a. (Bula 2000, p. 93).

Tiesa, šis dainavimas kartu nėra permanentinė, visada aktuali būseną. Anai­ pat, jis pasižymi aiškiai išreikštu periodiškumu – nedainavimo laikotarpiai siejasi su įsidainavimo metais, po kurių seka kulminacija – masinis dainavimas kartu. Tad ne­ nuostabu, kad sąlytis su latviais, būtent tuo laikotarpiu, kai beveik nedainuojama ar dainuojama mažiau, ir suteikė galimybę Simonui Anholtui taip kritiškai įvertinti šį kertinį latvių savimonės reiškinį.

Kaip bebuvę, vis dėlto Dainų šventės pasidainavimų energija ir intymesnių, šei­ minių, daugelis plačios visuomenės akims nepasiekiamų buitinio dainavimo momen­ tų leidžia dainingosios tautos įvaizdį iki šiol išlaikyti gyvą, o realus dainavimas kartu beveik spontaniškai kyla tautai svarbiais, lemiamais momentais: taip buvo „dainuo­ jamosios revoliucijos“ metu, taip žmonės buvo kviečiami susitelkti referendumo dėl rusų kaip antrosios valstybinės kalbos statuso momentu:

Mes eisime į balsavimo apygardas su latvių melodijomis širdyje. Mes juk prisimename „... viena saulė, tas pats mėnuo, visiems viena motinos kalba...“ Dainuosime, nes tauta, kuri dai­ nuoja – nemiršta. Dainuosime visi kartu ir [referendumo – V. M. ir R. M.] išvakarėse – tegu negeranoriai žino, koks didelis ir skambus latvių choras¹¹.

¹¹ Šis fragmentas paimtas iš teksto „Mums nav bail no referendumā!“ (Mes nebijome referendumo), kuris 2012 metų sausio 30 d. keliavo po virtualiąją erdvę, pvz., žr. komentarą per internetą: http://www.tvnet.lv/zinas/tava_balss/408879-ka_latviete_jutos_diskrimineta_sava_zeme/comments/page/16

Šaltiniai

- Cimze, Jānis. 1914. *Dziesmu rota jaukiem koriem*, trešais izdevums, paplašināts un pārstrādāts no Jāņa Sērmūkšļa. Rīga: J. Deubners.
- Latvieša dziesmu klade*. 2008. Rīga: V/a Tautas mākslas centrs.
- Latvieša lielā dziesmu klade*. 2013. Rīga: Latvijas Nacionālais kultūras centrs.

Literatūra

- Bērziņa, Vizbulīte. 1983. *Tautas muzikālā atmoda latviešu publicistu skatījumā*. Rīga: Zinātne.
- Bērzkalns, Valentīns. 1965. *Latviešu dziesmu svētku vēsture: 1864–1940*. Brooklyn: Grāmatu draugs. Prieiga per internetu: <http://dziesmusvetki.lndb.lv/berzkalns/> [žiūrēta 2012 02 26]
- Bula, Dace. 2000. *Dziedātājtauta. Folklorā un nacionālā ideoloģijā*. Rīga: Zinātne.
- Dziesmu un deju svētku likums, pieņemts 2005. gadā. Prieiga per internetu: http://www.likumi.lv/doc.php?id=111203&menu_body=KDOC [žiūrēta 2012 02 26]
- Goldins, Maksis. 1972. *Latviešu un cittautu mūzikas sakari*. Rīga: Liesma.
- Kārness, Kevins K. 2007. „Dziesmu rota dziedātājtautai: Krievijas vēstures epizode, Herdera tradīcija un Baltijas nacionālisma uzplaukums”. In: *Mūzikas akadēmijas raksti III*. Rīga: Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, p. 7–30.
- Klotiņš, Arnolds. 1998. *Latviešu koru fenomēns*. Rīga: Jumava.
- Krasinska, Lija. 1972. „Latviešu mūzikas kultūra XIX gs. P. 60.–80. gados”. In: Jēkabs Vītolis, Lija Krasinska. *Latviešu mūzikas vēsture I*. Rīga: Liesma, p. 153–197.
- Neilands, Jānis, Indriķis Zile u. c. „Priekšvārdi atjaunotam izdevumam” (1908). In: Cimze, Jānis. *Dziesmu rota jaukiem koriem*, trešais izdevums, paplašināts un pārstrādāts no Jāņa Sērmūkšļa. Rīga: J. Deubners, 1914, p. IX–X.
- Strauja, Marta. Arhīva personība: Eduards Rozenštraus. SpotNet 19.05.2007. Prieiga per internetu: http://www.spotnet.lv/news/id/4457/arhgva_persongba%3A_eduards_rozenstrauhs [žiūrēta 2012 02 26]
- Viksna, Māra. 1987. „Ziņģe un folklorizēšanās”. In: *Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas vēstis*, Nr. 10, p. 56–62.
- Vītols, Jāzeps. 1964. „Latviešu kora dziesmas attīstība”. In: Jāzeps Vītols *Raksti*. Sastādītāja un komentāru autore Vija Muške. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, p. 269–274.

“Singing Nation”: A Retrospection of the Sources of Stereotypes

Summary

Key words: Latvian Song Celebration, context, collection, singing nation, stereotypes

The focus of the study is on the song collections “Latvieša dziesmu klade” and “Latvieša lielā dziesmu klade”, which are compared to “Dziesmu rota” – the essential collection of pre-national singing culture. In the context of these collections, the development, structure, repertoire and symbolic forms of the festival are studied, paying a special attention to the layers of meaning that had a significant impact on the identity construction of Latvians as “a singing nation”.

The living and informal spirit of the Latvian Song Celebration has been most clearly represented by the spontaneous social singing of huge masses of people after the final concert. The Baltic Song and Dance Celebration has been included into the UNESCO list of intangible cultural heritage in 2003, and a special law of Song and Dance Celebration has been adopted in Latvia in 2005, thus marking a certain formalization of the more than a century old tradition globally and nationally. Besides, a song collection for informal singing “Latvieša dziesmu klade” (in 2008) and “Latvieša lielā dziesmu klade” (in 2013) have been selected by the organizing committee, thus raising the status of the aforementioned spontaneous singing to state-supported and professionally-guided event. Consequently, it means a new level of formalization of the previously informal tradition.